

5. København skaber ikke jobs i resten af landet

Af Jesper Bo Jensen, ph.d., fremtidsforsker, Fremforsk – Center for Fremtidsforskning

- Emne: Jobskabelse i hovedstadsregionen skaber ikke vækst i resten af landet.

5.1. Jobskabelse i hovedstadsregionen skaber ikke vækst i resten af landet

Det drypper ikke på degnen, når det regner på præsten. I hvert fald ikke, hvis præsten er hovedstadsregionen, og degnen er resten af landet. De tal, der meget ofte fremhæves i debatten om vækst i Danmark, er baseret på så tyndt et grundlag og så få og skæve data, at de er forkerte.

Samtidig viser flere forskningsresultater den modsatte sammenhæng. At arbejdspladser i resten af landet er mere gunstige for skabelse af arbejdspladser i hovedstadsregionen end omvendt.

5.2. Påstanden, og hvor den kommer fra

I en kronik i Jyllands-Posten den 22. september 2014 gentager overborgmester Frank Jensen, hvad han i andre sammenhænge har sagt utallige gange:

”Hver gang vi skaber 100 jobs i København, så giver det 20 jobs i provinsen.”

Hvor kommer disse argumenter fra? Hvad bygger de på? I det følgende følger vi påstandene tilbage til deres udgangspunkt. Vi faktatjekker dem.

Frank Jensens påstand kommer blandt andet fra et budgetforlig i Københavns Kommune. I budgetaftalen, indgået på Københavns Rådhus fra efteråret 2010 – Budget 11, Københavns Kommune, hæftes argumentet indirekte op på en OECD-rapport:

”Intet ambitiøst mål kommer uden udfordringer. OECD-rapporten om hovedstadens konkurrenceevne fra 2009 sætter en streg under behovet for at styrke den økonomiske vækst i København og hovedstadsområdet. Udfordringen bliver tydeligere af, at byer som f.eks. Stockholm og Oslo har højere vækstrater, højere BNP per indbygger og højere uddannelsesniveauer end København. Derfor er det nu, at København skal skifte gear og fokusere målrettet på at skabe øget vækst ved at satse på viden, innovation og beskæftigelse. Når der skabes 100 jobs i hovedstaden, giver det 20 nye arbejdspladser i resten af landet. Derfor har København også et ansvar over for hele landet, som går glip af vækst, hvis hovedstaden halter.”

Det er de sidste tre linjer, vi skal lægge mærke til i denne sammenhæng. Det andet handler om Københavns internationale konkurrenceevne, der på en række områder, ifølge OECD's rapport, halter – i nogle tilfælde fælt – efter andre lignende storbyer. Rapporten "OECD Territorial Review Copenhagen 2009" bringer ganske rigtigt påstanden om, at 100 jobs i København skaber 20 jobs i resten af landet, og tilføjer endda, at der for hver 100 jobs i resten af landet kun skabes 7 i København.¹

"Influence is felt throughout the nation. For every 100 jobs created in Copenhagen, 20 jobs are created elsewhere in Denmark, whereas for every 100 jobs created elsewhere in Denmark 7 jobs are created indirectly in Copenhagen."

Det er dog ikke emnet for rapporten. Denne påstand står kun i indledningen til rapporten i afsnittet "Assesment and Recommendations" i det allerførste afsnit uden kildehenvisninger. Det er ikke omtalt yderligere i rapporten med dokumentation eller kildehenvisninger. Det er heller ikke rapportens formål at belyse regionale effekter af jobskabelse i Danmark, men derimod at se på konkurrencen mellem storbyer. Der er dog i rapporten en litteraturreference til Copenhagen Economics: "Hovedstaden og Globalisering" (2004). Vi må derfor gå ud fra, at det er fra denne rapport, at den ellers udokumenterede påstand i OECD-rapporten stammer. En gennemgang af litteraturhenvisninger i OECD-rapporten giver ikke andre kilder til påstanden.

¹ Bemærk, at jobs i hovedstadsområdet skaber jobs i resten af landet, mens resten af landet "indirekte" skaber jobs i hovedstadsområdet. Det lille indirekte er skubbet ind, men viser sig i kilderne at være præcis den samme effekt som for hovedstadsområdet. Man kan forledes til at tro, at man gennem citatet ønsker at sætte en bestemt dagsorden frem for at referere forskningsresultater korrekt og uden bias.

Det betyder samtidig, at Københavns Kommune i Budget 2011 henviser til en kilde, der i virkeligheden slet ikke har analyseret jobskabelse i Danmark og eventuel spredning fra hovedstadsområdet til resten af landet. OECD's rapport er ikke kilde til denne information, og OECD kan ikke bruges som dokumentation for påstanden. Det kan derimod Copenhagen Economics – et analysefirma i København.

Rapporten fra Copenhagen Economics, "Hovedstaden og Globaliseringen" (2004) opstiller to hypoteser. Den første handler om storbyregioner internationalt, mens den anden ser således ud: "Der er positive økonomiske spredningseffekter, således at gevinster i storbyregioner spreder sig til andre regioner i Danmark." I sammenfatningen af rapporten lyder det, at "der er positive spredningseffekter fra Hovedstadsregionen til resten af landet." Copenhagen Economics mener altså at have styrket hypotesen igennem deres analyse.

Lad os se på, hvordan de når frem til den konklusion. For det første konstaterer konsulenterne, at der ikke i forskning er påvist sådan en effekt – tværtimod taler en del imod dette resultat, og ingen har tidligere kunnet bekræfte denne antagelse. I Stockholm tyder noget på en sådan effekt i et nyt studie, mens der i Norge ikke er nogen effekt af Oslo-regionen – tværtimod. Det er resten af landet, der skaber flest jobs pr. 100 indbyggere i Oslo-regionen. Altså igen ingen konklusion på den nyeste nordiske forskning i hhv. år 2003 og 2000.

Endelig fremdrages et dansk studie fra Copenhagen Capacity og organisationen selv. Dette studie er af 25 nyetablerede udenlandske virksomheder, som Copenhagen Capacity hjalp på vej i etableringen i 2001². Det er altså ikke et repræsentativt udsnit af virksomhedsetableringer, da alle er udenlandske og tilmed har været hjulpet af Copenhagen Capacity. Det er altså et ret specielt mindre udvalg af nye udenlandske virksomheder. Det er derfor en videnskabeligt ret tynd og meget skæv undersøgelse, som kun er foretaget i hovedstadsområdet, og som ikke undersøger danske virksomheders jobskabelse og heller ikke siger noget om, hvad en virksomhedsetablering fra udlandet i resten af landet har af effekt. Samtidig angår den kun år 2001 og kan ikke generaliseres til andre år.

Det mest interessante ville være at undersøge samtlige nye jobs i Danmark og se på, hvad de enkelte jobs i gennemsnit kaster af sig i resten af landet. Det er ikke blevet gjort, og sådanne data findes ikke pt. Det ville nok også vise et noget andet billede, da jobs i industri og landbrug normalt skaber servicejobs. Servicejobs skaber derimod normalt ikke særlig meget inden for industri og land-

2 En stikprøve blandt udenlandske virksomheder, der er udtaget, fordi de fik hjælp af en bestemt organisation, som i øvrigt står bag undersøgelsen, har ikke den fjerneste lighed med en simpel, tilfældig stikprøve blandt alle virksomheder (danske og de få udenlandske). Denne type undersøgelser har derfor ingen videnskabelig gyldighed som resultater, der skulle gælde hele populationen af virksomheder i hovedstadsområdet. Det kommer rapporten slet ikke ind på, og det ødelægger fuldstændig resultaternes gyldighed.

brug. Eksempelvis skaber flere frisører eller advokater ikke meget beskæftigelse i landbruget eller metalindustrien, mens det omvendte ikke er usandsynligt, da flere produktionsjobs skaber efterspørgsel efter service. Der er en lang større andel af servicejobs i storbyer end i mindre bysamfund og på landet. Derfor ville vi normalt forvente, at jobs på landet og i mindre byer ville skabe en afledt beskæftigelse i servicefagene i større byer og specielt i hovedstadsområdet – altså den helt modsatte effekt, hvor 100 jobs i resten af landet skaber flere jobs i hovedstadsområdet, end 100 jobs i hovedstadsområdet skaber i resten af landet.

Denne meget tynde og skæve og dermed utroværdige undersøgelse viser, at disse 25 virksomheds-etableringer med hjælp fra Copenhagen Capacity har den effekt, at 100 jobs i hovedstadsområdet giver i alt 17 direkte eller indirekte jobs i resten af landet. Ser man på økonomiske effekter, er effekten mindre og giver kun 13 kr. for hver 100 kr. brugt i disse virksomheder. Der er, sådan som Copenhagen Economics selv refererer undersøgelsen, intet om jobskabelse den anden vej. Den viser intet om udenlandske virksomheder generelt og intet om, hvilken effekt der er af nye danske virksomheders skabelse af jobs, samt intet om effekten af at skabe jobs i bestående danske og udenlandske virksomheder. Udvalget må siges at være efter de forhåndenværende søms princip. Der var lige 25 virksomheder under Copenhagen Capacity, så dem tager vi. Måske er det også grundlaget for den ret forsigtige konklusion i resuméet på rapporten fra 2004.

Derefter ser rapporten på skabelse af jobs inden for turisme. Det sker ved anvendelse af en teoretisk LINE-model, hvortil der er føjet interviewdata fra det daværende Danmarks Turistråds rapport, TØBBE 2004. Man kommer i analysen via den teoretiske model frem til, at der for hver 100 jobs i turismeindustrien i hovedstadsregionen skabes 30 i resten af landet, mens der for hver 100 jobs i resten af landet skabes 7 jobs i hovedstadsregionen. Tallene er fra 2004. Senere rapporter – blandt andet TØBBE 2011 – tager stærkt forbehold for LINE-modellen anvendt på regionale effekter. Man skal træde varsomt på dette område, lyder det.

Inden man falder i svime over de 30 jobs mod de 7, skal vi lige huske, at hovedstadsregionen blot udgør 1,7 mio. mennesker eller 31% af den danske befolkning. Effekten på resten af landet, der udgør 69% af befolkningen, må derfor være større end omvendt, da resten af landet kun har omkring 31% af landets befolkning at skabe jobs i, når vi taler om hovedstadsregionen, mens hovedstadsregionen kan skabe jobs i hele 69% af landet. Så sammenlignelige tal ville være at øge de 7 jobs med en faktor 2,23 til ca. 16. Så er der højst tale om en forskel på 1:2. Dertil kommer så, at jobskabelse i resten af landet samlet set er større som effekt, da den samlede omsætning i turismen er langt større uden for hovedstadsområdet. Så samlet set skaber resten af landet betydeligt flere afledte jobs som følge af beskæftigelsen i turismen, end hovedstadsområdet gør.

100 nye jobs i turismen i Nordjylland skaber også ca. 30 jobs i resten af landet – ja faktisk lidt mere. Så det er blot i den mindre del af landet, der udgør hovedstadsområdet, at jobskabelsen er mindre.

Samtidig er det vigtigt at huske, at turismen er et meget specielt serviceerhverv og dermed meget anderledes end alle andre brancher i Danmark. Finansielle service har intet med turisme at gøre, og anden forretningsservice ligner heller ikke turisme. Så det er en meget speciel del af hovedstadsområdet serviceerhverv, der er analyseret. Det er med de mange produktionsvirksomheder og landbrug i resten af landet også en meget speciel del af erhvervslivet i resten af landet, som er analyseret igennem turismen.³

Så et lille udvalg af udenlandske virksomheder og tal fra turisme, der i øvrigt som erhvervsområde bidrager negativt til vores balance i forhold til udlandet – vi rejser for flere penge i udlandet, end vi henter hjem fra turister i Danmark (begge dele fra 2004) – danner baggrund for konklusionerne.

Konklusionen i analysen fra 2004 fra Copenhagen Economics er da også ret forsigtig. ”Resultaterne i dette afsnit synes at bekræfte en positiv spredningseffekt mellem danske regioner.” Samtidig er effekten af udenlandske virksomheder sat til 10-15 jobs i resten af landet pr. 100 i hovedstadsregionen. Der står intet i rapporten om, at det nu er bevist, at... Den opstillede hypotese er langt mere generel end de data, der er i analysen, og derfor kan konklusionen ikke holde generelt, og den hverken bekræfter eller afkræfter derfor hypotesen. Det fundne gælder kun for en meget lille gruppe særligt udvalgte udenlandske virksomheder og for turismeerhvervet.

På den baggrund virker det meget tyndt, at overborgmester Frank Jensen, i Budgetaftalen for 2011 og OECD 2009, udlægger det som bevis for, at der for hver 100 jobs i København – som jo ikke engang er hovedstadsområdet, men blot en mindre del – skabes 20 jobs i resten af landet. De 7 jobs i hovedstadsområdet som effekt af jobskabelse i resten af landet er blot fra turismeerhvervet. Det er i hvert fald videnskabeligt forkert at slutte sådan og må derfor betegnes som en påstand uden bevis.

5.3. Det holder ikke forskningsmæssigt

Det er ikke bare tyndt, det er faktisk forkert. Der er en mængde belæg for, at konklusionerne – som det også nævnes indledningsvis i afsnittet om jobskabelse i rapporten fra Copenhagen Economics – er forkerte. Der er flere grunde til dette:

3 Der er også her tale om en meget kritisabel statistikmetode, hvis man via turismebranchen vil udtale sig om generelle effekter af jobskabelse i Danmark. Stikprøven (turismen) repræsenterer ikke erhvervslivet og jobskabelsen generelt. Det er en stikprøve, der ikke kan drages generelle konklusioner ud fra. Dermed bliver den overordnede konklusion i Copenhagen Economics rapport vedrørende hypotesen om jobskabelse også forkert. Konklusionen vedrørende hypotesen er ikke videnskabeligt holdbar.

I en artikel af dr. Sven Illeris kan den modsatte jobskabelseeffekt vises, når alle brancher er med:

Changes in employment, Denmark 1982-2000					
	1982	Total	Structure	Shift	2000
	Thousand	Percent	Percent	Percent	Thousand
Greater Copenhagen	782	+ 5.0	+ 15.9	- 10.9	821
Komm. with 150-300,000 inhab.	313	+ 15.9	+13.0	+ 3.0	362
Komm. with 25-100,000 inhab.	538	+ 12.7	+ 8.9	+ 3.8	606
Komm., biggest town 5-20,000 inhab.	418	+ 12.5	+ 3.8	+ 8.8	470
Komm., no town >5,000 inhab.	481	+ 1.9	- 2.0	+ 3.9	4909
Denmark total	2532	+ 8.6	+ 8.6	0	2750

I perioden 1982-2000 skabes der i hovedstadsområdet alt for få jobs i forhold til samfundets strukturelle udvikling. Den strukturelle udvikling er samfundets generelle udvikling i perioden, hvor færre jobs i landbrug og industri er blevet erstattet af flere jobs i servicesektoren. Der mangler 11% nye jobs i perioden. Der skabes flere jobs og en positiv udvikling i de større byer med over 150.000 indbyggere, hvor man skaber 3% ekstra ud over effekten fra den strukturelle medvind. Allerbedst ser det ud i kommuner med mindre byer (5.000 til 20.000 indbyggere), hvor jobskabelsen ligger på 8,8% nye jobs over det, strukturudviklingen tilsiger. Også mellemstore bykommuner (25-100.000 indbyggere) og kommuner uden byer med over 5000 indbyggere klarer sig bedre end hovedstadsområdet, der simpelthen ligger i den absolutte bund.

I øvrigt modbeviser Copenhagen Economics (2012) med nyere data deres egen tidligere konklusion vedrørende spredningen fra hovedstadsregionen til resten af landet. I et notat om spredningen af væksten fra hovedstadsregionen fra 2012, hvor kun bidrag fra hovedstadsregionen er analyseret, er konklusionen, at spredningen kun er på 5% – altså 5 jobs i resten af landet for hver 100 i hovedstadsområdet. Derimod er det interessant, at der i notatet konkluderes, at effekten er på 10% i Skåne, altså dobbelt så stor som i resten af landet. Så vækst i hovedstadsområdet skaber dobbelt så meget fremgang i Skåne i Sverige som i resten af Danmark. Det må siges at være interessant, hvis resultatet altså holder. Det er frembragt på en mere generel måde end de gamle resultater.

Når overborgmesteren påstår, at vækst i København skaber mere vækst i resten af landet end omvendt, er der med andre ord tale om en økologisk fejlslutning. Blot fordi servicesektorens jobskabelse vokser mere end resten af jobskabelsen i samfundet, og der er en større koncentration af servicejobs i hovedstaden og de større byer, betyder det ikke, at der er en større grad af jobskabelse i hovedstaden og de større byer. Tværtimod i perioden 1982 til 2000 (jf. Sven Illeris) har den største vækst på trods af den strukturelle udvikling været i små, mindre og mellemstore byer. I hovedstaden ligger jobskabelse under den strukturelle udvikling, og dermed mister de faktisk jobs til resten af landet. I de større byer er der positive bidrag fra begge komponenter – egen jobskabelse og et strukturelt skift. I mindre byer og små byer lykkes det at skabe langt flere jobs og overvinde den negative strukturelle udvikling.

Denne analyse af Sven Illeris fra 2009 ligger på linje med rigtig meget anden forskning på området internationalt. Det stemmer også med de normale teoretiske overvejelser på området om jobskabelse fra landbrug og industri i servicesektoren og en manglende jobskabelse den anden vej. Dertil kommer, som Sven Illeris gør opmærksom på, at resultaterne fra hans forskning kun angår perioden år 1982 til 2000. Med det in mente gælder de meget utroværdige og mangelfulde resultater fra Copenhagen Economics ikke i andre år end hhv. 2001 og 2004 og kunne selv med deres metode være meget anderledes i andre år.

5.4. Konklusion

Der er ikke belæg for den påstand, som overborgmester Frank Jensen senest fremfører i kronikken fra september 2014.

Der er heller ikke belæg for påstanden i Budget 11 fra Københavns Kommune. OECD har ikke analyseret jobskabelse fra hovedstadsregionen til resten af landet. Det er forkert at referere til OECD på dette område. Rapporten fra Copenhagen Economics, der undersøger emnet, er fejlbehæftet, dækker meget lidt af området og kommer til resultater, der ikke er videnskabeligt holdbare. Selv de forsigtige konklusioner i rapporten holder ikke metodisk og er videnskabeligt uholdbare.

Summa Summarum. Det er ikke bevist, at jobs i hovedstadsregionen har større effekt på resten af landet end omvendt. Det er altså ikke bevist, at vækst i hovedstadsområdet skaber mere vækst i resten af landet end omvendt. Derimod er det sandsynliggjort, at den omvendte effekt eksisterer. Vækst i resten af Danmark ser ud til at skabe mere vækst i hovedstadsområdet, end man ellers ville have haft. I hvert fald i perioden fra 1982 til år 2000.